

Кундельська І.С., курсант 2 курсу 206 навчальної групи навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та кримінальної міліції Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: Стратулат Н.В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри юридичного документознавства Національної академії внутрішніх справ

МОВЛЕННЯ ПРАВОЗНАВЦЯ: ТИПОВІ ПОМИЛКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Протягом багатьох століть людина створювала культуру, яка проявлялася в вираженні думки певними словами з приводу вірувань, народних звичаїв, ставлення до мови, праці. У свою чергу культура створювала людину з сформованим мовленням, яке ще в сиву давнину і на сучасному етапі розвитку суспільства є основним інструментарієм впливу один на одного, на групу осіб, на колектив тощо. Досліджувати мовлення завжди цікаво, тому що його можна розглядати в різних аспектах і тому я вирішила конкретно проаналізувати питання - мовлення правознавця: типові помилки та шляхи їх подолання.

Т.Б. Гриценко зазначає, що питання мови - це питання майстерності. Не лише письменникам, а й службовцям потрібно, дошукуючись найточнішого слова, збагачувати свій словниковий запас, дбати про те, щоб мова була добірною, барвистою.[1]

Мовлення в діяльності правознавця виступає як носій інформації і як спосіб впливу. Вплив може бути різних типів: вплив людини на людину, людини на групу осіб, людини на аудиторію та інший. Тому мовлення в юриспруденції повинно бути: чітким, визначеним, ясным, конкретним, зрозумілим, об'єктивним. С.І.Ожегов сказав: «Висока культура мови - це

вміння правильно, точно й виразно передавати свої думки засобами мови...».

Велика сила українського слова завжди цінувалася людьми. Зрозуміти цю силу і правильно нею скористатися для юриста важливо удвічі, адже вся його професійна діяльність пов'язана з усним і письмовим мовленням. Юрист виступає в різних комунікативних ролях: складає законопроекти, веде ділове листування, йому доводиться писати протоколи допиту і огляду місця події, різні постанови, обвинувальні висновки, позовні заяви, договори та угоди, заяви та скарги.

У наш час спостерігається велика кількість типових помилок в ділових і процесуальних документах правознавця, тобто неточний вибір синонімів, тавтології, плеоназмів і так далі. Причинами, що призводять до неточності, неясності та двозначності є: [2]

Вживання слів у значенні, невластивому для літературної мови;

Невміння користуватися синонімами, паронімами, термінами, багатозначними словами та омонімами;

Білінгвізм;

Вживання кліше, штампів;

Мовна надмірність;

Мовна недостатність.

Синоніми стають джерелом емоційності і виразності мовлення, якщо вживати їх з особливим стилістичним завданням. Нерідко в тексті використовується одночасно кілька синонімів. У цьому випадку вони отримують певне стилістичне навантаження. Однак часом нові синоніми в мові нічого не додають до сказаного. Наприклад: Порушення правил користування газом призводить до біди, нещастя, до драматичних наслідків і трагічних випадків. Таке вживання синонімів свідчить про безпорадність у поводженні зі словом, про невміння точно передати думку. Нанизування синонімів при невмілому, безладному їх розташуванні породжує градацію, якщо кожен наступний синонім посилює (рідше - послаблює) значення попереднього.

Більшість багатозначних слів позначають особливі юридичні поняття. Так, погашення - припинення терміну судимості, епізод - частина злочинних дій та ін. Тому в мові права спостерігаються словосполучення, які не вживаються за межами правової сфери спілкування, наприклад, організатор злочину, аморальний вчинок, застосовувати заходи.

Білінгвізм іншими словами двомовність - співіснування і взаємодія двох мов у межах одного мовного колективу, яка є причиною виникнення такої форми мови, як суржик.

Багатослівність, або мовна надмірність, може проявлятися у вживанні зайвих слів навіть у короткій фразі. Французький учений, філософ і письменник Б.Паскаль зауважив: «Я пишу довго, тому що у мене немає часу написати коротко». Дійсно, стислість і ясність формулювань досягаються в результаті напруженої роботи зі словом.

Мовленнєва надмірність проявляється у вживанні більшої кількості слів, ніж потрібно для вираження думки, що може бути викликано плеоназмом (мовний зворот, в якому без потреби повторюються слова, частково або повністю збігаються за значенням - чоловік двадцять людей, або такі, в яких значення одного слова вже входить до складу іншого - своя автобіографія)[3]. А також тавтологією (змістовна надмірність висловлювання, що виявляється в смисловому дублюванні цілого і його частини - обвинувачений намагається довести свою правоту бездоказовими доказами). [4]

Мовленнєва надмірність може виявлятися у вживанні слів, які нічого не додають до змісту висловлювання, навіть у вузькому контексті: незаконне розтягування державного майна (чи може розтаскування бути законним?).

Однією з причин мовної недостатності в письмовій мові є перенесення в неї особливостей розмовної: пропуск структурно і семантично значущих одиниць. Наприклад: Хворі сподіваються, ми їм допоможемо (в письмовій мові необхідний союз що).

У мові юриста зустрічаються складові юридичні терміни, що виступають як єдине ціле. Кліше дозволяють забезпечувати точність мови права. Кліше - це певний мовний

стандарт, мовний стереотип. У використанні цього засобу в ділових документах часом виникає навіть необхідність, наприклад: доводжу до вашого відома, беручи до уваги, на підставі викладеного і т.д.

Їх антиподом виступають штампи, які сприймаються як явище негативне, оскільки порушує дотримання таких вимог, як точність, стислість. Штмп - це своєрідний шаблон, який завдає шкоди думкам. Нерідко в процесуальних актах вживаються повторні штампи замість кліше, наприклад: «відкласти справу слуханням» , а треба «відкласти слухання справи». [5]

Типові помилки не роблять честі правознавцю з вищою освітою. Удосконалення культури власного мовлення є однією з найважливіших і необхідних умов підвищення професіоналізму. Цю проблему може вирішити наполеглива праця над удосконаленням індивідуального мовлення, що можливо за умови уважного ставлення до власної мови й мовлення, високого рівня національної свідомості.

Отже, престиж правової професії вимагає глибокої правничої підготовки; бездоганного знання професійної мови і традицій національної мови. Блискучий ритор, видатний теоретик ораторського мистецтва Цицерон пише: « Вміння правильно говорити...ще не заслуга, а не вміти - вже ганьба, тому що правильне мовлення, по-моєму, не стільки достоїнство вправного оратора, скільки властивість кожного громадянина».

Список використаних джерел

1. Гриценко Т. Б. Українська мова за професійним спрямуванням. Навч. пос. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 624 с.
2. Івакіна М.М. Професійна мова юриста. - М.,1997.
3. Максимов В.І. Російська мова та культура мови у двох частинах - М.:2000.
4. Плещенко Т.П., Федотова Н.В., Чечет Р.Г. Стилїстика і культура мови. - М., 2001.
5. Івакіна М.М. Професійна мова юриста. - М.,1997.